

La por fa comboi!: una reflexió al voltant del programa «*Espanta la por! Per Tots Sants, monstres valencians*»

Paraules clau: experiències bibliotecàries, biblioteca pública, serveis bibliotecaris, Espanta la por, monstres valencians, Museu Valencià d'Etnologia, Xarxa de Biblioteques Públiques de Gandia

A l'escriure aquest article vaig sentir certa tensió, perquè per una part volia contar la nostra experiència, viscuda a Gandia, als companys bibliotecaris que no havien participat en la campanya, i per l'altra, volia transmetre el meu reconeixement a la precursora del programa *Espanta la Por!*, Amparo Pons. L'amabilitat i emoció amb que presentà el projecte va aconseguir que a la meua biblioteca diguérem allò de...

«... la por?, quin comboi!»

Efectivament, aquesta expressió la fem servir moltes vegades quan volem fer borina amb la colla, i allà ens n'anem quan sentim la paraula!

En Vicent Marco, al seu llibre *De categoria*, ens diu que aquest és un terme intraduable,

però molt utilitzat per nosaltres, els valencians.

La paraula «comboi» prové del terme francès «convoy», i segons recull el *Diccionari Normatiu de Valencià de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua*, fa referència a:

(1) «Conjunt de vehicles de transport que tenen una mateixa destinació i fan la ruta junts (...); i

(2) «Activitat festiva, diversió col·lectiva», «Entusiasme, il·lusió».

Comentar-vos, en veu baixa i en secret, que n'Amparo Pons, directora de la biblioteca del **Museu Valencià d'Etnologia**, empra aquesta paraula per tal de transmetre'ns a les companyes i companys el «comboi bibliotecari», la qual cosa vol dir: compartir i participar, tots plegats, en les campanyes proposades. Així doncs, després de sentir la proposta, ens va «acomboiar» de seguida.

La campanya *Espanta la Por! Per Tots Sants, monstres valencians*, al 2018 ha estat la segona convocatòria dirigida a biblioteques, centres educatius i altres entitats culturals. El seu objectiu no podia ser més engrescador: difondre i fomentar la lectura, i a més, donar a conèixer el **costumari valencià a través d'aquest projecte, resultat d'un coneixement ben documentat i un ampli treball de recerca del costumari valencià**, en el qual es van recollir tradicions, contes orals i llegendes.

Una crida no tan sols per a les biblioteques

No només les biblioteques van estar convocades per a fer la difusió dels nostres costums i tradicions al voltant de la nit de Tot Sants, **sinó també, d'altres agents culturals i educatius de totes les localitats valencianes que volgueren participar**. Una crida a tots aquells que amb el subtil «comboi» vam saber **captar l'objectiu del programa i, a més, una mirada al voltant de la celebració de Tot Sants**. Eixe dia, la nit **de l'1 de novembre, es converteix en una vivència plena de màgia**, doncs

des del respecte més seriós i considerat amb les nostres tradicions, invoquem el més enllà i recordem els difunts.

Així, tres companyes bibliotecàries de Gandia, Marisol Montaner, bibliotecària de Benipeixcar-Raval, Lola Camarena, bibliotecària a la Biblioteca Infantil i Juvenil, i jo mateixa, bibliotecària al Grau, començarem!

Una experiència «de por» a les biblioteques de Gandia

Des de les biblioteques, ja ben entrat el segle XXI, tractem de renovar la imatge de la **biblioteca pública sòbria i silenciosa, on l'únic soroll** només podia ser el dels fulls dels llibres passant. Molts de nosaltres la podem recordar així, veritat que sí?

Però el divendres 2 de novembre de 2018, la Biblioteca Infantil i Juvenil de Gandia va trencar motles i va «allotjar», per primera vegada, a 25 xiquetes i xiquets per passar una nit terroríficament divertida, lúdica i plena de vivències compartides.

El desenvolupament de les activitats al llarg de la nit va permetre que els més «menuts» conegueren i/o redescobriren els monstres valencians presents als contes i rondalles de la **nostra literatura popular a través d'un munt d'activitats atractives i dinàmiques de jocs com el *memory***; van conèixer **l'edifici on s'ubica la Biblioteca Central a través d'una gimcana** organitzada per *Ideari*; **van veure curts d'animació** de la mà del *Festival Cortoons*; i van crear i imaginar històries de por, que abans de dormir en les van contar. Una nit inoblidable.

Passar una nit «de por» a la Biblioteca Central de Gandia

La nostra proposta fou, efectivament, passar una nit divertida de terror a la Biblioteca Central de Gandia. La Central podia esdevindre un lloc vertaderament terrorífic perquè s'hi troba en un edifici que data del segle XVI, el qual va nàixer com antic Convent de Sant Roc, amb un claustre fantàstic i misteriós, i més tard va acollir una antiga presó, un jutjat, la beneficència..., vaja!, que teníem el lloc ideal.

Així que des de les biblioteques de Gandia vam proposar una alternativa a la tan arrelada nit de Halloween, i vam presentar una de nova per tal de recuperar els nostres propis monstres valencians, així com les nostres tradicions.

El material aportat per la Biblioteca del Museu Valencià d'Etnologia i el catàleg obert de monstres com són l'home del sac, el Butoni, la Quarantamaula, les bruixes i fades, gegants, bubotes, etc., ens van servir per a dissenyar les activitats. Recordem que els nostres iaies i iaies tenien presents a les seues contalles aquests personatges als quals no podem deixar caure en l'oblit.

En Josep Bataller Calderón, gran coneixedor de els nostres tradicions, en una conversa que vam **tindre arran de l'activitat** que estàvem preparant, em va empentar els records de quan era menuda i em quedava el dia de Tot Sants a dormir a casa dels meus iaies al Molí de Santa Maria, al Grau de Gandia.

Tremolava de por, perquè la iaia posava en una font plena d'oli moltes animetes per a il·luminar el camí dels nostres difunts, ja que eixa nit tots rondaven pels carrers i les cases.

Per passar una nit «de por» calia tindre un passaport

Prèviament, es va dissenyar un *Passaport a la Por* per poder accedir a passar la nit a la biblioteca. I d'entre tots els xiquets i les xiquetes que el presentaven emplenat es va realitzar un sorteig. Així, amb aquest **passaport**, que tenien que vindre a buscar a les biblioteques, els xiquets i les xiquetes de Gandia tenien que realitzar uns xicotets reptes, posteriorment segellats per la biblioteca, demostrant així interès i entusiasme:

- cercar a les biblioteques el repte lector, que consistia en llegir 3 llibres de por i tradicions valencianes, seleccionats per les bibliotecàries i que es van exposar a tots els usuaris;
- superar el repte literari, que consistia en crear/inventar-se una història terrorífica; i
- realitzar el repte artístic, **de lliure elecció per al qual s'aconsellava l'ajuda i col·laboració de la família**. La creació podia ser un dibuix, una manualitat, un vídeo **terrorífic, una recepta de cuina, una màscara...** L'originalitat era el repte més destacable, calia que ens sorprengueren!

La difusió, imprescindible per aconseguir els objectius del programa

Els nostres aliats imprescindibles foren tant les escoles com les famílies, i a més els medis de comunicació. Així doncs, en primer lloc s'inicià una campanya de presentació de l'activitat per totes les escoles de la ciutat, i a més en moltes d'elles presentàrem el projecte aula per aula. Cal dir que el públic al que anava adreçada l'activitat era per a tots els xiquets i les xiquetes des de 3r fins a 6é de primària.

Una vegada presentat a l'alumnat, aquests venien a les biblioteques amb els pares i mares per a informar-se millor, i així, agafar el seu *Passaport a la Por*, sent les famílies les fidels coprotagonistes entusiastes.

Respecte als mitjans de comunicació, l'activitat fos divulgada tant pel diari *Levante* com a la televisió local *TeleSafor*, i al Grup *RàdioGandia Ser*.

L'avaluació de les activitats i l'expectativa aconseguida per a nous programes

Les activitats que es realitzaren al voltant del programa *Espanta la Por! Per Tot Sants, monstres valencians*, va ser molt ben acollida per tots els estaments locals, aconseguírem un ampli i positiu ressò als diferents mitjans de comunicació locals i a les xarxes socials.

Més per fer? És clar que a Gandia en volem de comboi bibliotecari, perquè...

Avui en dia, el nostre present és tan tecnològic i la nostra societat tan virtual, que la pròpia supervivència de les biblioteques sembla que trontolla. Depèn de totes nosaltres **aconseguir un canvi d'imatge i enllestir una transformació dels serveis actuals, barrejant** els valors tradicionals amb els més moderns i tecnològics. Les biblioteques cal que esdevinguen espais socials i dinamitzadors, vertaders centres culturals que sàpiguen conjugar tradició, diversitat i aprenentatge. La transversalitat i la diversitat són realitats amb les que estem **vivint a hores d'ara. Allò propi no és només allò tradicional, sinó que tots compartim alguna** cosa dels altres. Els monstres valencians i el dia de Tot Sants és per a tot aquell que vulga conèixer-los i, a més, compartir-los.

Dir finalment que les biblioteques fem ciutat i recolzem la ciutadania perquè fem xarxa de coneixements i estima, la qual cosa ens dóna seguretat, ens lleva «por» i ens fa «comboi». I el «comboi bibliotecari» és genial!

Bibliografia

- AVL, 2019. Comboi [en línia]. *Acadèmia Valenciana de la Llengua*. [Consulta: 10 de gener 2019]. Disponible a: <http://www.avl.gva.es/lexicval/?paraula=Comboi>
- C., E., 2018. Una noche «de miedo autóctono» para niños en la Biblioteca Central. *Levante, el Mercantil Valenciano*, 25 d'octubre, p. 33
- C., E., 2018. Noche de terror con visita policial. *Levante, el Mercantil Valenciano*, 6 de novembre, p. 25
- MARCO, V., 2016. *De categoria*. 7.ª ed. [València]: Sargantana. 978-84-945086-7-7
- MUVAET, 2019. Espanta la por! 2018. Per Tots Sants, monstres valencians [en línia]. *Museu Valencià d'Etnologia*. [Consulta: 20 d'octubre 2018]. Disponible a: <http://www.museuvalenciaetnologia.es/es/espantalapor2018>
- P., R., 2018. Els monstres valencians reviscolen per Tots Sants. *Levante, el Mercantil Valenciano*, 16 d'octubre, p. 56

- TELESAFOR, 2018. *Magazin TS* - "*Passaport a la por*", *Biblioteca Gandia* [vídeo en línia]. [Consulta: 25 d'octubre 2018]. Disponible a <https://www.youtube.com/watch?v=ZPE6OuzlzyM>

Autora: Natacha Granero Estruch.

Diplomada en Biblioteconomia i Documentació per la UV, llicenciada en Documentació a la UOC, i postgraduada en Direcció executiva de serveis de gestió de documents i arxius per l'ESAGED i la UAB.

El meu bagatge professional ha passat per diferents tipus de biblioteques, des de municipals fins a escolars i especialitzades, passant per ser directora de la Biblioteca de Gandesa fins a l'actualitat, bibliotecària a la Xarxa de Biblioteques Municipals de Gandia.

E-mail: natacha.granero@gmail.com